

HACCIN HİKMET VE FAYDALARI

Şükrü ÖZBUĞDAY
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Cenab-ı Hakk'ın güzel isimlerinden biri de "el-hakîm"dir.(1) Yani Allah hikmet sahibidir. Her konuda her şeyi yerli yerinde yapar ve yaratır. Yaptıklarından bir eksiklik ve kusur görülmez. Yüce Allah'ın emrettiği her şeyde şüphesiz insanlar için maddî ve manevî pek çok hikmetler vardır. Bu şaşmaz gerçeğe göre haccın da pek çok hikmetleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir.

Hac, mü'minin hem malı, hem bedeniyle ifâ ettiği bir ibâdet şekli olup, tümüyle Allah' a teslimiyetin ifadesi, bireysel planda da nefsî bir eğitimidir. Zorluklara, sıkıntılara göğüs germe, sabır, fedakârlık, paylaşma, yardımlaşma ve kardeşlik duygularının gelişimi ve öğretimidir.

Hac, gerçek eşitlik yansımasıdır. Aynı giysiler, bunun çarpıcı sembolüdür. Hac tam anlamıyla bir yola çıkıştır; belirli bir zamanda bir noktadan bir diğerine coğrafi bir yer değiştirme değildir. Fakat kendinden, yakın çevresinden, önceden sahip olduğu alışkanlıklarından, yerleşik toplumsal ve tarihsel yargılardan, benimsenmiş bilgilerden şuurdu bir ayrılıştır. Diri bir arayışı mümkün kılan bu ayrılış, kesinlikle ötekiyle bağı koparmak değildir. Yani Allah'ın yüceltici çağrılarını, görünen âlemin sonsuz tezahürlerini bilincin yeniden kabullenışıdır.

Hac, bütün tslâm dünyasından inananların dil, renk, soy ve coğrafi bölge farklılıklarına rağmen, aynı amaç için bir araya gelmelerine ve böylece kollektif bilincin oluşumuna imkân veren evrensel bir olaydır. Bu haliyle hac, Müslümanlar arası etkileşim ve iletişim için bir fırsattır. Başlangıçta yabancı olan bu insanlar, kısa bir sürede ortak duygu, düşünce ve amacın gizemli motivasyonu ile, aynı toplumun bireyleri olduklarının bilincine vararak, tüm hayatları boyunca unutamayacakları dostluklar kurarlar. Hac menâsiki süresince bu iletişim güçlenir, hacılar ayrı renklerin, dillerin, giyimlerin, kültürel farklılıkların hikmetini anarlar. Böylece hac, uluslararası barışın, birlikteliğin ve dayanışmanın da fırsatını bahşeder. Müslümanlar, kardeşlik duygularıyla, birbiriyle tanışıp, karşılıklı görüş alış-verişinde bulunurlar; problemlerine, insanlığın ortak sorunlarına çözüm arayışlarına katkı sağlarlar.12'

Kabe, Yüce Allah'a ibâdet edilmek üzere yeryüzünde inşa edilmiş bulunan ilk mâbeddir. Gerçi Allah mekandan münezzehtir, eve de muhtaç değildir, ama yine de Kabe'ye Beytullah (Allah'ın evi) denilmiştir. Burada Kâbe'nin Allah'a izafe ve nispet edilmesi; O'nun şeref ve ehemmiyetini göstermek içindir. Kabe, aslında bir semboldür. Kabe'den daha çok onun temsil ettiği ve anlatmak istediği mânâ önemlidir. Kabe'ye ta'zim ve hürmet, onun sahibine ta'zim ve hürmet mânâsına gelir.

Kâbe'yi ziyaret ve hac, en eski dindarlardan ve peygamberlerden günümüze kadar sürüp gelmiş olan bir ibâdet şekli ve her zaman samimi bir şekilde bağlı kalınan güzel bir hatıradır. "Haniflik" denilen bu tatlı hatırayı yaşatmak, bu gücü düne bağlaması bakımından son derece önemlidir. Her türlü menfaatten ve ihtirastan sıyrılarak kayıtsız ve şartsız Allah'a teslim olan

ve samimi bir fedâkârlığın en güzel nümûnesi bulunan Hz. İbrahim'le Hz. İsmail'in aziz hatıralarını barındıran bölgenin, buna ilaveten Islâm'ın doğduğu ve yayıldığı yerlerin, son peygamber Hz. Muhammed'le arkadaşlarının faaliyet gösterdikleri sahaların inananlar tarafından ziyaret edilmesi gönül dünyasına çok şeyler kazandırır.

"Mekânın şerefi mekînledir." Bir yer değerini orada ikamet edenlerden alır. Aslında dünyanın her yeri birdir. Mekke ile Medine gibi mübarek yerlere ulviyet ve ruhâniyet bahşeden, buralarda yaşamış ve yüce bir dâvânın mücadelesini vermiş bulunan ulu peygamberlerle onların sâdik dostlarıdır. Bu büyükler sayesinde bu kutlu topraklar buram buram ru- haniyet, burcu burcu maneviyat kokmaktadır. Dünyanın en uzak yerinde olan mü'minler bile, bu mübarek beldeyi ziyaret etmeden yapamazlar. Yunus'un ifadesiyle kara donlu Beytullah'ı görmek, etrafında dönmek için her zahmete katlanırlar.

Biraz önce de ifade ettiğimiz gibi hac, eşitliği en güzel şekilde sembolize eder. Aynı giysiler ve ihram içinde aynı hareketleri yapan, aynı yeri tavaf eden, aynı yerde vakfe yapan müslümanlar, hem görünüş ve davranış hem de inanış, duyuş ve düşünüş itibariyle birlik ve beraberlik gösterirler, yekvücut hâle gelirler. Ferdî ruh ve şuur silinir, ma'şeri ve içtimai ruh ve şuur hepsini hakimiyeti altına alır. Artık çok bedenlerde bir tek ruh ve şuur vardır. Rengi, dili, ırkı, makamı, tahsili ve mal varlığı ne olursa olsun, aynı muameleye tabi tutulurlar. Zira burada tüm imtiyazlar kaldırılmıştır. Hz. Peygamber ilk defa Veda Hutbesinde şahsî ve zümrevî imtiyazları burada kaldırmıştır. Nasıl ahirette imtiyaz olmayacaksa, o şekilde burada da imtiyaz yoktur; kefen gibi beyaz ihram bu eşitliği sembolize etmektedir.

Hac ibadeti genellikle ahiret- teki haşr ve neşre benzetilir. Yalınayak, baş açık Kabe'de Allah'ın huzuruna çıkmak, ahiretteki ilahi huzura varmakla mukayese edilir. İbn Haldun hacda dikişsiz elbise giymeyi ve bir çok dünyevi işlerden men olunmayı, dünyadan alâkayı kesip, her türlü mal ve mülkiyet iddiasını terk ederek tam bir ihtiyaç hali ile Allah'a yönelmenin ve O'nun dergahına sığınmanın remzi şeklinde anlamaktadır. Bir insanın, medeniyetin getirdiği suni şeylerden sıyrılarak başlangıçtaki hayata, ilk fitrata ve en önceki hale dönmesi, insan elinin eseri olan her şeye bu noktadan bakıp onları yeni baştan değerlendirmesi tarihten ve toplum hayatından gelen âdet ve alışkanlıklardan uzak kalarak gerçekçi ve tabii bir düşünce tarzına ulaşmasına imkan vermesi bakımından gayet mânidârdır. Kulun Mevlasına dönüşünü temin eden bir başka husustur. Bu durum insana: "Dünyaya, hiçbir şeye sahip olmaksızın çıplak olarak geldim, dünyadan yine öyle gideceğim, o halde doğumla ölüm arasında sahip olacağım maddi şeylere hırs ve tamahla bağlı olmam, bu yolda zulmetmem, haksızlık yapmam ve ahlâk kaidelerine aykırı davranmam benim için son derece zararlıdır." kanaatini verir.

Hac'da toplu olarak yapılan dualar, o kadar saf ve güçlüdür ki, derhal semaların kapılarına çıkıp onları açar, bahar yağmuru gibi buradan mü'minlerin kalplerine ilahi rahmet yağar. Bu sebeple burada güçsüz, çaresiz ve zavallı kalıp öfkesinden kahrolan şeytan, hiçbir zaman ve yerde bu kadar çok zor durumda kalmaz. Uğraşa didine işlettiği günahlardan insanların arındıklarını ve manen güçlenip kendisine karşı mukavemet gösterecek bir kıvama geldiklerini gören iblis, kininden kendi kendini yer bitirir. Başka yerlerde ve zamanlarda şeytanın elinde oyuncak olan insanların elinde, burada şeytan oyuncak haline gelir. Hayır duyguları azami derecede çoğalıp şer duyguları asgari miktara indiğinden şeytan âciz bir durumda kalır. Yenik düşen şeytan burada taşlanır. Başı ezilir, ondan intikam alınır.

Hacda meydana gelen içtimaî heyecan ve galeyân seline kendilerini kaptıran fertler, cis- mâni varlıklardan sıyrılarak toplum içinde erirler. Fert olarak fâ- nî, cemiyet olarak bâkî olurlar. Topluma faydalı olmak için, gönüllü olarak her türlü fedâkârlığa katlanırlar, gerektiğinde bu uğurda seve seve canlarını da feda ederler. Çünkü bu cemiyette toplum için yok olmak, en şerefli bir varoluştur. Bu sebeple haccın maksadını bilen, hikmetlerini kavrayan ve tam olarak bunun şuuruna varan kimseler mutlaka daha fazla diğergam ve hayırsever olurlar.01

Hac boyunca edinilen bu yeni tecrübe, insan hayatı için bir dönüm noktasıdır. Hac öncesi manevi hazırlık, haccetmekle elde edilen arınma ile tamamlanmıştır. Hac ibâdetlerini yerine getirenler hac dönüşü, kendisine, ailesine topluma ve tümüyle insanlığa karşı sorumluluklarının bilinciyle yeni bir hayata başlamaktadırlar.

Hac, bilindiği şekliyle Hz. İbrahim'e kadar uzanan bir ibâdetdir. Kur'an-ı Kerim bize, Hz. İbrahim'in haccından, insanları hacca çağırmasından bahsetmekte, Kâbe'nin ve hac menâsikinin tarihçesine işâret etmektedir.'4'

Dünya ve ahiret hayatı açısından önemli bir dönüm noktası olan hac, samîmî ve ihlâslı bir şekilde yerine getirildiği zaman, müslümanı günâhlarından arındırır, onun Allah katındaki derecesini yükseltir, cenneti kazanmasına vesile olur, kişiyi ahlâken olgunlaştırır. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuşlardır: "Kim Allah için hacceder de, kötü söz ve davranıştan sakınır ve günâhlara sapmazsa -kul hakları hariç- annesinin onun dünyaya getirdiği günkü gibi günahlarından arınmış olarak döner."51

Hacceden kimselerin Allah katındaki değerleri çok büyüktür. Bu sebeple Yüce Allah, onların içtenlikle yapacakları duaları geri çevirmez. Hz. Peygamber: "Hac- cedenler ve umre yapanlar Allah'ın müsâfirleridir. Kendilerine dua ederlerse dualarını kabul eder, bağışlanma dilerlerse onları bağışlar."6'

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Cenab-ı Hakk'ın "yapın" ve "yapmayın" şeklindeki bütün emir ve yasaklarında, dünya ve ahirete ait bir çok hikmetler bulunmaktadır. Ancak bu hikmet ve maslahatların bir kısmı açık iken bir kısmı düşünmekle bulunabilir. Bazılarındaki hikmet, düşünmekle de tamamen bilinmez. Bununla beraber, hikmeti bizce belli olsun veya olmasın, ibâdetleri sırf Allah emir buyurduğu için yerine getirmek durumundayız.

1- Meselâ bkz. Âl-i İmran, 209, 126; Nisa, 11, 26.

2- Doç. Dr. Mehmet BAYYİĞİT, Türkiye'de Hac Olayı, TDV Yayını, Ankara 1998, S: 18, 19.

3- Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ, İslâm 'da Emir ve Yasakların Hikmeti, TDV Yayını, Ankara 1989, S: 94-97.

4- Bkz. Bakara, 127, 197; Âl-i İmrân,96, 97; Hac, 27, 28.

5- Müslim, Hac, 437; İbn-i Mâce, Me-nâsik, 3.

6- İbn-i Mâce, Menâsik, 5.